

перекладу як результату дії певної перекладацької стратегії на його розуміння як одного зі способів розкриття закладеного у художньому творі смислового потенціалу, що потребує розгортання, добудови реципієнтом у комунікативному просторі. Тому при зверненні до художнього тексту з позицій представлення тропів крізь призму текстових концептів перекладознавча проблема не виокремлюється як така, а повністю інтегрується у коло загальнонаукових дослідницьких проблем.

Література

Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского / Михаил Михайлович Бахтин. – Изд. 4-е. – М. : Советский писатель, 1979. – 317 с. *Виноградов* В. В. О языке художественной литературы / В. В. Виноградов. – М. : Государственное издательство художественной литературы, 1959. – 654 с. *Гомон* Н. В. Відтворення персоніфікації в іспансько-українському перекладі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Н. В. Гомон. – К., 2013. – 20 с. *Кагановська* О. М. Текстові концепти художньої прози : когнітивна та комунікативна динаміка (на матеріалі французької романістики середини ХХ століття) : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.05 / О. М. Кагановська. – К., 2003. – 504 с. *Колесник* Р. С. Відтворення комічного у художньому перекладі (на матеріалі творів німецькомовних авторів ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Р. С. Колесник. – К., 2011. – 20 с. *Кам'янець* А. О. Культуромовне буття художнього твору як перекладознавча проблема : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 – перекладознавство / А. О. Кам'янець. – К., 2009. – 20 с. *Потебня* А. А. Теоретическая поэтика / А. А. Потебня. – М. : Высшая школа, 1990. – 344 с. *Ребенко* М. Ю. Об'єктивні та суб'єктивні аспекти перекладацької деформації у художньому перекладі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / М. Ю. Ребенко. – К., 2013. – 18 с. *Хинтиikka* Я. Логико-эпистемологические исследования. Логика и методология науки / Я. Хинтиikka : Сб. избр. ст. : Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1980. – 448 с. *Eco* U. Les limites de l'interprétation. Essai : Trad. de l'italien / U. Eco. – P. : Bernard Grasset, 1992. – 406 p.

Довідкова література

КСКТ: Краткий словарь когнитивных терминов / Сост. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. – М. : Моск. гос. ун-т, 1996. – 248 с. *PLI* : Petit Larousse illustré. – P. : Larousse-Bordas, 1998. – 1786 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

Aymé, CE : Aymé M. Le chemin des écoliers / M. Aymé. – Collection folio. – P. : Gallimard, 1973. – 254 p. *Queneau, ZM* : Queneau R. Zazie dans le métro / R. Queneau. – Edition folio. – P. : Gallimard, 1995. – 187 p.

УДК 811.111:81'253:32

КЛИМЕНКО О.Л., ТОЛМАТОВА А.О.
(Запорізький національний університет)

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ

Стаття присвячена дослідженню особливостей застосування перекладацьких трансформацій при перекладі політичних промов Б. Обама 2013 – 2014 років українською мовою.

Ключові слова: перекладацькі трансформації, політичні промови, процес перекладу

Клименко О.Л., Толматова А.О. Использование переводческих трансформаций при переводе речей политиков. В статье исследуются особенности использования переводческих трансформаций при переводе политических речей Б.Обама 2013 - 2014 года на украинский язык.

Ключевые слова: переводческие трансформации, речи политиков, процесс перевода.

Klymenko O.L., Tolmatova A.O. Translation transformations in the translation process of political speech. This article studies the peculiarities of the translation transformations in the translation process of B. Obama's political speeches of 2013 - 2014 into Ukrainian.

Key words: translation transformations, political speeches, translation process

Актуальність даної наукової розвідки визначається зростанням ролі політики у сучасному світі, що зумовлює необхідність дослідження «мови» політиків. Наразі активно вивчаються такі аспекти політичного дискурсу, як: дослідження політичних неологізмів і нової термінології (Янков А.В., Елікашвілі М.З.); аналіз індивідуальних стилів політиків та особливостей перекладу стилістичних і риторичних прийомів у їх промовах (Р.В. Поворознюк); вивчення специфіки перекладу суспільно-політичних текстів (Н.В. Гуренко, І. Солодовиченко) тощо. Проте потребує уваги дослідження проблем,

пов'язаних з застосуванням перекладацьких трансформацій при перекладі політичних промов, досягнення точного і адекватного перекладу яких вимагає не тільки глибоких знань у політичній сфері та відповідної термінології, а й застосування певних перекладацьких прийомів.

Мета даної статті полягає у визначенні особливостей використання перекладацьких трансформацій для адекватного перекладу політичних промов з англійської мови на українську. **Об'єктом** дослідження є перекладацькі трансформації, а **предметом** безпосереднього аналізу – особливості їх застосування та комплексного використання при перекладі політичних промов Барака Обама українською мовою (на матеріалі щорічного звернення президента до членів Конгресу 2013 - 2014 років).

Політичний переклад – це один з найскладніших видів перекладу, що являє собою сферу підвищеної мовної відповідальності. Тому при перекладі політичних текстів, зокрема політичних промов, перекладач в першу чергу повинен досконало володіти відповідною лексикою та термінологією, бути обізнаним щодо особливостей політичної ситуації, розуміти політичні реалії і вміти їх правильно передати мовою перекладу, а також максимально чітко відтворити всі логічні акценти тексту оригіналу.

Політичний переклад вимагає не тільки абсолютну ясність формулювань і точне відтворення інтенції автора тексту або оратора, а ще й розуміння культурних традицій іншої країни. Через різницю в баченні предметів об'єктивної дійсності та оцінюванні політичних подій, відмінності у семантичній структурі або традиційному для кожної мови вживанні слів дослівний переклад часто стає незрозумілим, тоді у вирішенні цього завдання допомагають перекладацькі трансформації.

За визначенням Л. С. Бархударова, трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції збереження змісту або перефразування з метою досягнення перекладацького еквівалента [Бархударов 1975, с. 189]. Зазвичай, вони розподіляються на види, проте існують різні точки зору щодо їх класифікації. Сам Л. С. Бархударов вказував чотири типи перетворень, що відбуваються під час перекладу (перестановки, заміни, опущення, додавання) [Бархударов 1975].

Концепція В. Н. Комісарова зводиться до таких видів трансформацій, як лексичні (транскрипція / транслітерація, калькування, конкретизація, генералізація, модуляція), граматичні (дослівний переклад, членування, об'єднання, граматичні заміни) і комплексні (антонімічний переклад, описовий переклад, компенсація) [Комиссаров 1990, 2001]. Я. Й. Рецкер виділяє лише два типи трансформацій: граматичні (заміни частин мови або членів речення) та лексичні трансформації (конкретизація, генералізація, диференціація значень, антонімічний переклад, компенсація, смисловий розвиток та цілісне перетворення). Цікаво, що автор не розглядає транскрибування, транслітерацію і калькування як трансформації взагалі, на відміну від В.Н. Комісарова, який відносить їх до лексичних трансформацій [Рецкер 2004]. Слід підкреслити, що такого роду розподіл є значною мірою приблизним і умовним. Типи базових перекладацьких трансформацій зазвичай поєднуються один з одним, приймаючи характер складних, комплексних трансформацій.

На відміну від вищезгаданих авторів Т. Р. Левицька, А. М. Фітерман зазначають, що перекладач повинен відтворити в перекладі той же стилістичний ефект, що й в оригіналі, викликати у читача аналогічну реакцію, інколи вдаючись до зовсім інших мовних засобів [Левицкая 1976, с. 45] і виділяють три типи перекладацьких трансформацій: лексичні (заміна і додавання (заміна і опущення), конкретизація, генералізація), граматичні (перестановки, перебудови, заміни речень, опущення, додавання) та стилістичні (синонімічні заміни, описовий переклад, компенсація та інші види замін).

Розглянувши класичні класифікації слід відзначити, що всі дослідники демонструють схожий набір прийомів реалізації трансформацій перекладацького плану. На нашу думку, це пов'язано з тим, що деякі трансформації у чистому вигляді майже не зустрічаються. Тому в

даній статті ми проаналізуємо особливості застосування різних типів трансформацій (лексичних, граматичних, стилістичних) при перекладі політичних промов Б. Обама 2013 – 2014 років.

Суть лексичних трансформацій полягає в «заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) мови оригіналу лексичними одиницями мови, на яку відбувається переклад, але які не є їхніми словниковими еквівалентами» [Бархударов 1975, с. 209]. Серед них виділяють: заміну (і додавання або опущення), конкретизацію, генералізацію, а також о транскрибування, транслітерацію і калькування, бо саме при передачі власних імен та географічних назв найбільш виразно проявляється тенденція до встановлення еквівалентів.

В наступному прикладі при перекладі відбувається заміна словосполучення «*defining project*» непрямим еквівалентом «головне завдання» через традиційне для мови перекладу вживання мовних кліше і штампів: *And the defining project of our generation is to restore that promise. / І головним завданням нашого покоління є дотримання цієї обіцянки.*

При перекладі виразу «*to make promises*» з дієсловом широкої семантики *make* відбувається заміна мовної одиниці оригіналу з більш широким предметно-логічним значенням на одиницю з більш вузьким конкретним значенням, тобто використовується прийом конкретизації, що ілюструє наступний приклад: *Our government shouldn't make promises we cannot keep – but we must keep the promises we've already made. / Наш уряд не повинен давати обіцянок, які ми не можемо здійснити, але ми повинні дотриматися обіцянок, які ми вже зробили.*

Використання прийому генералізації (зворотнього конкретизації) відбувається, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці вище відповідної їй за змістом в мові перекладу і полягає в заміні видового поняття родовим, наприклад: *An autoworker fine-tuned some of the best, most fuel-efficient cars in the world, and did his part to help America wean itself off foreign oil. / Робітники машинобудівної сфери створили модель одного з найекономічніших автомобілів в світі і допомогли зменшити залежність Америки від іноземної нафти.*

В політичному контексті є особливо важливою точність і адекватність перекладу назв законів, органів управління, посад та прізвищ, тому при перекладі власних назв та імен використовуються транскрибування, транслітерацію і калькування. Наприклад, за допомогою транслітерації – написання буквами українського алфавіту англійських слів без врахування особливостей вимови, перекладаються імена та прізвища: *Estiven Rodriguez couldn't speak a word of English when he moved to New York City at age nine. / Переїхавши до Нью-Йорку у дев'ять років Естівен Родрігес не знав навіть слова англійською.*

Якщо мова йдеться про всесвітньовідомі фірми або підприємства можна транслітерувати (*Microsoft – Мікрософт, Sprint – Спринт і Verizon – Верізон*) або залишити англійське написання, як наприклад: *Tonight, I can announce that with the support of the FCC and companies like Apple, Microsoft, Sprint, and Verizon, we've got a down payment to start connecting more than 15,000 schools and twenty million students over the next two years, without adding a dime to the deficit. / Сьогодні я можу повідомити, що за підтримки федеральної комісії з питань зв'язку і таких компаній, як Apple, Microsoft, Sprint, Verizon у нас є авансовий платіж для початку підключення більш 15000 шкіл і двадцять мільйонів студентів протягом двох наступних років, не впливаючи на дефіцит*

Якщо при перекладі необхідно передати зміст власної назви, використовується калькування, але лише за умов, що утворений відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в мові перекладу. Наприклад: *Over more than three decades, even before the Great Recession, massive shifts in technology and global competition had eliminated a lot of good, middle-class jobs, and weakened the economic foundations. / За більш ніж три десятиліття, ще до Великої рецесії, масивні зрушення в технологіях та глобальна конкуренція усунули багато хороших робочих місць для середнього класу і послабили*

економічні основи.

Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення у процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. Серед них виділяють: перестановки, граматичні перебудови і заміни. При перекладі політичних промов найчастіше виникає необхідність перестановки членів речення. Це відбувається через різницю традиційної сполучуваності слів, наприклад: *It is our generation's task, then, to reignite the true engine of America's economic growth – a rising, thriving middle class.* / Головне завдання нашого покоління – повернути до життя зростаючий та квітучий середній клас – основу нашого економічного розвитку. Перестановка частин речення є необхідною для збереження логічних акцентів.

Наступний приклад ілюструє граматичну перебудову, коли при перекладі відбувається зміна граматичної категорії числа: *A woman deserves equal pay for equal work.* / Жінки заслуговують на рівну оплату за рівну працю. Як відомо, в англійській та українській мовах існують розбіжності, пов'язані з цією категорією. Якщо в англійській мові можна репрезентувати групу людей через іменник однини з неозначеним артиклем (що вказує на будь-кого), і це звучатиме досить лаконічно, то в українській мові краще використати множину або додати узагальнююче слово «кожна», щоб не спотворювати зміст.

При перекладі наступного речення необхідним є прийом додавання: *I realize that tax reform and entitlement reform won't be easy.* / Я розумію, що впровадження податкової реформи та прав на субсидії є нелегким завданням. Мова йдеться про прийняття нових реформ, тому без додавання слова «впровадження» значення зміниться, і буде втрачено логіку висловлювання: автор говорить про складність прийняття нової системи, а не складність реформ взагалі.

Протилежний прийом – опущення застосовується при наявності надлишкових елементів, що порушують баланс при перекладі, наприклад: *We should follow the example of a police officer named Brian Murphy.* / Ми також повинні слідувати прикладу офіцера поліції Браяна Мерфі. Вилучення слова «named» вимагають нормативні правила мови перекладу.

Стилістичні трансформації – це перетворення тексту оригіналу для передачі певного стилістичного значення в перекладі. Стилістичні трансформації допомагають відтворити особливу атмосферу, емоційне забарвлення та жанрово-стилістичні особливості оригінального тексту, викликати у реципієнтів реакцію, аналогічну з носіями мови оригіналу. Серед стилістичних трансформацій Т. Р. Левицька, А. М. Фітерман виділяють: синонімічні заміни, описовий переклад, компенсацію. На нашу думку, до них варто було б також додати смисловий розвиток, цілісне перетворення та антонімічний переклад.

Наступний приклад демонструє використання синонімічної заміни (контекстуального синоніма) при перекладі дієслова *expect*: *They don't expect those of us in this chamber to agree on every issue. But they do expect us to put the nation's interests before party.* / Вони не очікують, що ми будемо погоджуватися один з одним у кожному питанні. Але вони сподіваються, що ми поставимо інтереси країни вище за партійні.

При перекладі невідомих та незрозумілих реалій-власних назв застосовується описовий переклад. Наприклад, словосполучення «*Super Bowl*», що позначає фінальну гру сезону в професійному американському футболі, є реалією, яка зрозуміла лише американцям, тому потребує пояснення при перекладі українською мовою: *We need to teach our kids that it's not just the winner of the Super Bowl who deserves to be celebrated, but the winner of the science fair.* / Ми повинні навчати наших дітей тому, що не тільки переможець чемпіонату з американського футболу заслуговує на відзнаку, але і переможець наукового конкурсу.

При перекладі наступного речення доцільно використати антонімічний переклад, замінивши негативну конструкцію на протилежну: *But when that debate prevents us from carrying out even the most basic functions of our democracy – when our differences shut down government or threaten the full faith and credit of the United States – then we are not doing right*

by the American people. / Але коли ці дебати не дають змоги реалізувати навіть найосновніші функції нашої демократії - коли наші суперечки підривають статус уряду і підривають віру в Сполучені Штати – це означає що ми погано поводимося по відношенню до американського народу.

Приємом смислового розвитку, що полягає в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, лексично пов'язаним з ним, ілюструє наступний приклад: *Today, after four years of economic growth, corporate profits and stock prices have rarely been higher, and those at the top have never done better. / Після чотирьох років економічного зростання, корпоративні прибутки і ціни на акції ще ніколи не були настільки високими, а добробут економічної еліти – крацим.* В цьому випадку при перекладі спостерігаємо зміну причинно-наслідкових відношень: підвищення корпоративних прибутків і акцій можна сприйняти як покращення економічних умов саме членів правління компаній.

Отже, як свідчать результати проведеного аналізу, перекладацькі трансформації є дуже важливою частиною роботи перекладача при перекладі політичних промов. Знання особливостей їх застосування є необхідною умовою для досягнення адекватності перекладу, що може стати **перспективною** подальшого дослідження.

Література

Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – Москва: Международные отношения, 1975. – 240 с. 189, с. 209. Комиссаров В.Н. Теория перевода / В.Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / В.Н. Комиссаров. – М.: ЭТС, 2001. – 424 с. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер/ — М.: Р. Валент, 2007. — 244 с. Левицкая Т.Р. Проблемы перевода /Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман - Москва: "Международные отношения", 1976. – 208 с. President Barack Obama's State of the Union Address [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.whitehouse.gov/> The Oxford English Dictionary [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.oxforddictionaries.com/> The Merriam-Webster Online Dictionary [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com>

УДК 811.111'42

ЛУК'ЯНЕЦЬ Т. Г.

(Київський національний лінгвістичний університет)

ПОЕТИКА АНГЛОМОВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОЗИ ХХ–ХХІ СТОЛІТЬ ТА ЇЇ ЕКРАНІЗАЦІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕФЕКТУ КРУПНОГО ПЛАНУ

Статтю присвячено дослідженню жанрової специфіки англомовної психологічної прози ХХ – ХХІ століть та її екранізацій з огляду на особливості функціонування в них крупного плану як засобу експлікації типового для цього жанру психологізму. Розрізнення формально-жанрових та змістовно-жанрових ознак аналізованих текстів здійснено з позицій мультимодальної стилістики з урахуванням інтерсеміотичних трансформацій, яких зазнають художні твори під час їхньої кіноадаптації.

Ключові слова: англомовна психологічна проза ХХ – ХХІ століть, екранізація, ефект крупного плану, психологічна драма, психологічний трилер, мелодрама.

Лукьянец Т. Г. Поэтика англоязычной психологической прозы ХХ – ХХІ веков и ее экранизаций сквозь призму эффекта крупного плана. Статья посвящена исследованию жанровой специфики англоязычной психологической прозы ХХ – ХХІ веков и ее экранизаций, учитывая особенности функционирования в них крупного плана как средства экспликации типичного для этого жанра психологизма. Различение формально-жанровых и содержательно-жанровых признаков анализируемых текстов осуществлено с позиций мультимодальной стилістики с учетом интерсеміотических трансформаций художественных произведений в ходе их киноадаптации.

Ключевые слова: англоязычная психологическая проза ХХ – ХХІ веков, экранизации, эффект крупного плана, психологическая драма, психологический триллер, мелодрама.

Lukyanets T. G. Poetics of the 20th – 21st Centuries' English Psychological Prose and Its Screen Adaptations from the Close-up Effect Perspective. This paper examines genre features of the 20th – 21st centuries' English psychological prose and its screen adaptations with regard to the close-up, functioning as a means of explicating psychologism, typical for this genre. Formal and content features of the texts that belong to this genre, viewed from a multimodal stylistic perspective, were distinguished, considering intersemiotic transformations literary texts undergo during their screen adaptation.

Key words: 20th – 21st centuries' psychological prose, screen adaptations, close-up effect, psychological drama, psychological thriller, melodrama.